

მა არის ასეთ მდგომარეობაში. რაკი ასეთი მდგომარეობა იყო დამფ. კრების კომისია უპირველეს ყოვლისა ამხარის საკითხის წინაშე დადგა: რამდენ ხნა მოწყობის სახელმძღვანელო, რომელიც გაუწევს ხელის უფლებებით შემოსილ ძალის მადგომარეობას. თათბირის დროს გამოიკვეთა, რომ შესაძლებელი მოწყობა დროებითი ხასი მათის კომიტეტისა. ეს კომიტეტი მოგვწყვეთ. მასში შევიდნენ შემდეგი ორგანიზაციის წარმომადგენლები: გვარდინის, ჯარის და ქალაქის თითო წარმომადგენელი. ჩვენი წინადადება დადგინდა კრების წევრს და ორი-შვილს დაევალებათ თავმჯდომარეობა და მოეწოდებინათ დავალებით დროებით, მანამ მთავრობა გაგზავნის თავის ერთ ერთ წევრს უფლებებით მოსილს, ამ კომიტეტს განეგრძოს მუშაობა, რომელიც უპირველეს ყოვლისა უნდა გამოიხატოს სწრაფ დახმარებაში, ავადმყოფებისა და დაჭრილებისათვის საქარო სურსათის მ-წოდებაში და ქალაქის ევაკუაციის მოხდენაში. ამ საკითხს ჩვენ ამხარისად შევხვდეთ. სამი ადგილი იყო სათითაოდ შეიძლებოდა მათი მიმართვა: ტფილისი, ბორჯომი და სურამი. ჩვენ ვფარობდით, რომ სურამი ბორჯომსა და სურამში გაგვეზავნა იმიტომ, რომ ზამთარი და ბევრი საავიაციო შენობა თავისუფალია, მაგრამ გამოიკვეთა, რომ სურსათი თითქმის სულ არ მოიპოვება არც ბორჯომში და არც სურამში და მართლაც შეესაფარა რომ მის ქვეყნის ასეთ დიდ უბედურებასა და დასჯილ ხალხს რა იქნება. იმიტომ ჩვენ გადავწყვიტეთ: არ შეგვეშალა ხელი მცხოვრებლებს თავის სადაც უნდა წასულიყვნენ. უმტრობა ტფილისს მოაწყდა. საღამოს 5 სა. თუ პირველი მატარებელი მხად იყო. ამ მატარებელში მოთავსდა დიდი ნაწილი იმთავანი, ვინც ვაგზალზე იყო თავიპყრილი. ამ დროს მოგვეწერა მეორე მატარებელი, რომელიც გრკლში იყო და რომელსაც ჩვენ უცდავით. ამგვარად პირველ სანიტარულ და მეორე სახალხო მატარებელში ჩვენ შეესძლებათ მოგვეთავსებინა როგორც ავადმყოფები, ისე იქიდან წამოსვლის მსურველები.

ტფილისი უფროსი სამხედრო-კომისიის წევრების მსხვერპლად შეიქმნა, მაგრამ იმედი გვაქვს, რომ ჩვენი ერთი, რომელსაც არა ერთხელ განუცდა ასეთი საშინელი დღეები, შესძლებს რომ ეხმარებოდეს მოკრიფოს ძალ-ღონე, გამჭვირებობა, სიმბეჭე და ნივთიერი ძალა და ამ უბედურებისაგან ის გამოარჯვებულნი გამოვიდეს. კომისიის გადაწყვეტილება ასეთია: ჯერ ხმობით, მას ჰკონია, რომ სწრაფად, სახელმძღვანელო დახმარებისათვის რესპუბლიკის ხაზინამ უნდა გადასდოს ოცი მილიონი მანეთი. ეს, რასაკვირველია, წვეთია ზღვაში. მხოლოდ იმ ერთი დღის განმავლობაში, როცა ჩვენ იქ ვიყავით მარტო პური 500 ათასი მანეთისა გავიდა; შაქარი, ხარცი, საქვიმო და მ-რება და სხვა, რასაკვირველია, მთელი გორის აღდგენა და დანგრეულ სოფლების აშენება რომ შეესძლოთ მილიონობით უნდა ვიანგაჩივოთ. მაგრამ პირველი დახმარება აუცილებელი არის. ჩვენ გვგონია, რომ ოცი მილიონი ამ პირველი დახმარებისათვის უნდა გადავდგინოთ. გარდა ამისა, ექვს გარეშე არის ის, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ხალხი გაიძახის და დარწმუნებულია, რომ აქ უსათუოდ ვულკანმა უნდა ამოხეთქოსო, მიუხედავად იმისა, რომ ხალხი ამხარის სულიერ განწყობილებასა არის, კომისიის გონია, რომ პირიქით, ხალხს უნდა ჩუქნერგოთ უღრმესი რწმენა იმისა, რომ იქვე უნდა დაბუნდეს, იქვე გააჩალოს ცხოვრება, ვერა დანგრეული ხელახლა აანთავსო და შედრებით აღადგინოს ქალაქი გორი. ის ვარებები, რომელიც ხალხს აქვს, მართალია ეხლა იურეტიც მოვლენა, მაგრამ მინიც ძენლია ამ წინის, სიცივისა და ქარის დროს, რომელიც ჩვეულებრივი მოვლენაა გორში, იცხოვრებს ხალხს, ამისთვის საჭირო არის დროებითი ხ.ს.ათის თავშესაფარი მოწყობის გორში და აგრეთვე სოფლებში. ამისთვის საჭირო ხეცებს მალა, ჩვენის ამხარის, მთავრობამ უფალო უნდა მიაწოდოს ხალხს, აუცილებელია საჭირო არის თბილი ტანთ-საცმელი მ-წოდება ჩვენი საწყობებიდან უკავიოდ, საექიო დახმარება, მედიკამენტები და სანოვგეკ უფაოდ უნდა მივაწოდოთ ხალხს, და ამგვარად ცოტათიდენად მომარტებული თვითონვე შეძლებს გააჩალოს თვისი ქერა და ცხოვრებას შეუდგეს. და მთავრობა, დამფუძნებელი კრება მაკელი ერის დახმარებით ადვალად შესძლებს გააკეთოს ეს საქმე: აღადგინოს გორი და დახმარებული სოფ-

ლები. მაგრამ მოქალაქენო, რაც გინდოდა გულს ვაყენეთ ჩვენ, რაც გინდოდა მთელმა ერმა რიბონი მთელი თავისი ძალა, ჩვენ, რასაკვირველია, საკუთარ ძალითვე შევძლებდით და მძიმე საქმის გაკეთებას და სასურველად დაგვირგნენ. ამის შედეგად სამსუხაროდ არა გვაქვს. ამიტომ ჩვენ ვინა, რომ როდესაც მთელი ერთი თავი არის გახვეული და კომისიის ჰკონია მართლაც ეროვნული თაღმბის დროს დგება, მეზობლები, მეზობელი სახელმწიფოები მათი დახმარებით ამის ჯერჯერობით ყურადღებას მიაქცივენ და შეძლებს დაგვირგნოდ, ძმეთილმეზობლურ ხელს გამოგვიწვდიან ხალხს. ჩვენ გვგონია, რომ შეგვიყოს ითო ინფორმაცია და ეს ეროვნული უბედურება ფართო მასშტაბით ვაშენოთ არა მარტო მუშაობის, არამედ დასავლეთი ევროპის ხელმწიფოებს და მის ხალხებს და ამიქს, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ჩვენი ხელი არ დაჩეხება განმარტებული ამ სახელმძღვანელო და კაცობრიობას საკუთარ ნიშნულზე ჯერჯერობით მიაქცი და დახმარებას გაუწევს მას. ამის მაგალითი ვიცით ჩვენ. და ამ დღეებშიაც უკვე ვხედავთ, რომ უყურადღებოდ არ სტოვებენ ჩვენს ვარებას და სათანადო დახმარების მხრივ უკვე გვაქვს ხელთ. ასეთი არის, ბატონო, დამფუძნებელი კრების წევრები, მოკლებული ვინაფერი ის, რომ მოწყვეტა და თვინ მორგებ, ზანდელი კომისია გორში და რაც გ-მორგებ მან ამ ცოტახნის განმავლობაში და რა ხმების მრდებაც გონია მას აუცილებელ საკროდ. მანამდე ჩვენ ჯერჯერობით უნდა გავილოთ ოცი მილიონი მანეთი სახელმძღვანელო დახმარებისათვის, შემდეგ ჩვენ უნდა დავავლოთ მთავრობას, რომ ჩვენი საწყობებიდან მისცეს დახმარებულთ საშუალება მედარებით თბილად ჩაცმისა, გამოვიყენებო და დროებით ხასილის თავშესაფარების მოწყობისა, შეიძლება უნდა მოგვეწოდოს ფართო ინფორმაცია ამ უბედურების შესახებ. დანარჩენი ორი ზომა იყო გადაწყვეტილი კომისიის მიერ, მაგრამ როდესაც ჩამოვედით, უკვე გავგეთ, რომ მდგომარეობა ეს ორივე ზომა გატარებია ხლო სოფლებში ფორტგაფის და ზოგბი. ტოგრაფის აპარატები, რომ გადავდოთ ის საშინელი სურათები, რომ უფრო ადვილი გასაგები ყოფილიყო ყველათვის მთელი სურათი ამ საშინელებისა. მთავრობამ ეს აპარატები გაგზავნა, ისე რომ ჩვენი გადაწყვეტილება უკვე მოუყვანიათ სისრულეში. ჩვენ ვფარობით, რომ კომისიაში, რომელიც ადგილობრივ იქნება უნდა შედიოდეს მთავრობის წევრი, რომელიც ადგილობრივ მივა და იქ უბედურებებს დახმარების საქმეს, მაგრამ ესეც გამოუბეჭდი ყოფილა ჩვენს ჩამოსვლამდე.

იმედს გამოვთქვამთ, რომ არც ერთი მცურებული კრებულიც კი ჩვენი სამშობლოსი არ დაჩეხება, რომ თავისი წვლილი არ გამოიღოს და თავისი გაზომილი არ გვაშინოს ამა თუ იმ სახით ამ ეროვნულ უბედურების შესახებ—უფლით, თუ ნარკურით, ეს სულ ერთია. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ამ ჩვენს უბედურებას სათანადო ანგარიშს გაუწყვენი, როგორც ხლო მეზობლები, ისე შორის მყოფნი, მეტადრე ამერიკის და ევროპის ხალხნი. და ასე ამგვარად მათი დახმარებით და ჩვენ ენერგით და თავგანთავადებით, ჩვენ კვლავ ვინილავთ ქართლს დედა ქალაქს შედრებით აღდგენილს და იმ სოფლებს, რომლებსაც ამ უბედურების მსხვერპლად შეიქმნენ, ვინილავთ კვლავ აშენებულს.

გაყარა შენიშვნები

ბათომი და სამოქალაქო საქართველო.

ამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში არაერთი და ორი მწვევე საქათხი დამდგარა ჩვენს წინაშე, რომლის გადაჭრის მთელი საქართველო, გულის ძეგრით, მოუთმენლად ელოდა. დღესაც სწორედ ასეთი სახით სდგას ჩვენს წინაშე ბათომის საქათხი, რომელიც უდავოა, მაგრამ ზოგს მაინც სურს სადგომი აღიარონ. მაგრამ განა მართლად? განა როდესმე გამოთიშვია ბათომი საქართველოს მესპირებას? საქართველოს დემოკრატია არასოდეს არ შეიგებია და ვერც შეუიგებია იმ ხალხს, რომ ბათომი მას წაართვეს, რომ ეს ერთადერთი ხიდი მისი კულტურულად და ეკონომიურად განვითარებისა მისთვის აღარ ემაოს. საქართველოს დემოკრატია ბათომის დაკარგვას ვერასოდეს ვერ შეუიგებდებო.

ჯერ კიდევ მაშინც, როდესაც ბრესტ-ლი-

ტოვსის ზავს გვირბნა. ბათომი კავის. კი მიახლო იმპერიალისტებს ჩააბარეს, რომელიც საქართველოს აღესა უპირებდენ დედა მწის ზურგადან, როდესაც ამიერ-კავკასია და კერძო საქართველო ღვიის ანაბარად იქნა მიტოვებული, საქართველომ მაშინაც არ დასაძა მათში უაზრად, ამას ნათლად მოწმობს ქართველ მხედართა სისხლით მოწყველი ქართლს მიღამობები... ეს ის დრო იყო, როცა მთლიანი საქართველო არ არსებობდა, როცა მას არ ჰქონდა სახელმწიფოებრივი ელფერი—არ გვქონდა მოწყობილი სამხედრო—რეკული—რული ჯარის ორგანიზაცია, არც სახალხო გვარდია იყო მაშინ ასე ძლიერი; ფრანკო-დანი დაბრუნებული გაბლშევიკურული ქართველი ძველი ჯარისკაცები ანარქიის ციხლის გაცევაზე უფრო ენერგიულად კიდებდნენ ხალხს, ვინამ ბათომს დეკავს საქმეს... მაგრამ მამლე ოის ბედის ჩაბნეუ უნდა ატრიალდა—მისი მატონოზ ბათომში უფლყო გამოდგა; მის შემდეგ ორი საშინელი სასურველი გამოიკვეთა მან. უკანასკნელად ბათუმს ინგლისელები ქართლს უბრუნებენ, წყარდნ ისინიც, შავი ძალეზიც ამიერ-კავკასიაში, საქართველოს წინააღმდეგ პოვოკაცია ამ უკანასკნელ დროს ბათომში გრეყვარული წარმოებდა; მაგრამ საქართველოს საწინააღმდეგო იარაღი, რაგარც მიღებული ცოვებუა და ჩანა, ამ ბოლო დღეებში უფრო მასიურ ხასიათს ღებულობს. შვი ძალეზის მიხნაში უსთავრებლად ნიადაგი მოიპოვან ჩვენს მოქმე მესულთან ქართველებთან შორის, მაგრამ ჩვენ არ გვჯერა ჩვენი მოქმენი დღესაც ასე ადვილად წამოვიგონ ხნ ბეკუოს ანკისში, რომელთაც მიხნათ აქვო ჩვენს შორის უფლო, მკრობა ჩამოგდონ და მით კვლავ დააღვან სამაქილიანი საქართველოს მართობს უფლი. სამართალი ჩვენი მოქმე მესულმანები, რაიღინა ტანჯვა ვიგება გამოიარეს მათ ამ ოთხი ხუთი წლის განმავლობაში ამ პოვოკაციის წყალობით, მაგრამ შეიძლება თამამი ითქვას, რომ ჩვენ მთი მოქმე ქრისტიანი ქართველები ყოველ განსაცდელს: დროს მათთან ვეყვით, ყოველ განსაცდელს: დროს მათთან ვეყვით, მძვრთ ვაწვდით ხელს, ცრემლებს უზიოზმებო.

ამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში ჩვენს მოქალაქეებს, რომლებიც მთ საქართველო იკვებოდა, ჩვენ არ გვჯერა, რომ სამსკლამანო საქართველო დღეს იმდენათ ვათვითცნობიერებულა არ იყოს, რომ მან დღეს მინიც ვერ შესძლოს მტერ-მოყვარის გარჩევა. ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ ის „ბანდები“, რომლებიც დღეს გვაჯიკვირებთ „მეშობენ“ ბათომში ვერ მოიპოვებენ ნიადაგს სამსკლამანო საქართველოში. დღეს, როდესაც საბოლოოდ წყდება მათუშის საქათხი, ჩვენმა ღიძლმა ძიებმა საქმე უნდა დააშტკოვონ, რომ ისინი ჩვენი მოქმენი არიან, ჩვენთან იმყოფებიან კ რშიც და ლხინშიც, რსტორიამ ერთხელ კიდევ მოინდობა მათი გამოცდა. და მათაც საბოლოოდ უნდა განამტკიცონ ჩვენთან ძობა; გამოურკვევლობას მხოლო უნდა მოიგოს... ვისგან შესდგება ის „ბანდები“, რომლებიც დღეს ბათომის ახლო-მახლო მოძრაობენ, დაწვრილებით არ ვიცით, მაგრამ ის კი ცხადია, რომ აქ ოსმალთა იმპერიალისტების ხლო მუშაობ; მათ სტაბილურის საქათხის ეთილად მოგვარების შემდეგ საბათომიო მადა გაეღიძათ, მაგრამ სიფრთხილეს თავი არ სტკივა, საქართველო ისეთი აღარ არის დღეს, როგორც იყო 1918 წლის დასაწყისში. დღეს ის მომაგრდა, სახელმწიფოებრივი სახე მიიღო; მართალია მას გადწყვიტილი აქვს ნიკიტალაობა, ყველა ერთან კეთილ განწყობილებებს დამყარება, მაგრამ კარზე მოსულ მტერს, სულ ერთია ვინც უნდა იყოს ის, უსისხლოდ ქართველი დმოკრატია არას დაუთმობ; ბათომი კი მას მიანნა თავის საკუთარ კარად, თავის ორგანიზების ერო უსთავრეს მაცოცხლებელ ელემენტად. საქართველოს უბათომით არსებობა არ შეუძლია, არა, და სამართლიანობაც ამას მოითხოვს...

ოსმალთა იმპერიალისტები (ღვიბან თუ ფარობენ, რომ ბათუმის საქათხის გადჭრას მით მხარს დაუჭირს ჩვენი მიზანთი რესპუბლიკებში. სომხის საზოგადოებრივი აზროვნება კეუის საშუალებით უკვე ვიცით: ის გადაჭრით აღიარებს, რომ ბათომი საქართველოს უნდა დარჩეს, ეს ასეც იყო მოსალოდნელი, რადგანაც ამა მართბ ავითთან სომხის ერის ინტერესებიც. რაც შეეხება ადრე-ბეიჯანს, ჩვენ მათთან უფრო ადრე მოგახრებთ მეგობრული კავშირის დაყარება და გეკუმბთ, რომ მათუშის საქათხშიც მან მხარი საქართველოს არ დაუჭიროს. განა ოსმალეთთან ამ შემთხვევაში კავშირი, მისი დახმარება ადრე-ბეიჯანის რესპუბლიკის მოსაზრებას არ

ნოუნად? ამ გვარად ჩვენ ვფარობით, რომ ყოველმხრივ მხად არის ნიადაგი, რომ ბათომი საქართველოს უფაოდ უსისხლოდ დარჩეს და ეს ასეც მოხდებია, რადგანაც ბათომი ჩვენი...
საქართველო საქათხი სამიხის-სტრუში.
გვანიათ ვიცე-საკონსულოს გამგის ბარათი.
 გვანიათ ვიცე-საკონსულოს ტფილისში გამგემ არამ ფარხედინამა შემდეგი წერილი გამოუგზავნა საგარეო საქმეთა მინისტრს: „მაქვს პატივი მოგახსენოთ, რომ გვანიათის კორეკიულში დღეგაციაში, რომელიც სტამბოლში დაბრუნდა დამავალა თქვენ ილზატე-ბელებსა და საქართველოს ყველა სამინისტრ-როებს გადავგი დელეგაციის სახით გულწრფელი მადლობა ყველა იმ აუღინციებისთვის, რომელთა ღირიც ის განადგეს და იმ ყურადღებისათვის, რომელიც სხენებულ დელეგაციისადმი გამოიჩინეს მისი საქართველოს რესპუბლიკაში ყოფნის დროს. დილოგაცია ამირანს ჟუანგი დაბრუნდეს მ თვის შემდეგ; მადრიდში ის თავის მთავრობას წარუდგენს მოხსენებას საქართველოს მდგომარეობის შესახებ. ნებას ვაძლე ჩემ თავს დელეგაციის მადლობას ჩემი ასეთივე გრძობა შეგერთო და მაქვს პატივი გთხოვოთ, თქვენო აღმატებულებად. მიიღოთ თქვენდამი ჩემი ღრმა პატივისცემა.
 ვაუე საკონსულოს გამგე არამ ფარხედინაი.
შვეციის სესხი საქართველოს.
 შვეციის მისიის სტამბოლში ცნობები მიუ-ლოა, რომ შვეცია მხათაა საქართველოს მიეცეს საქათხი სესხი, თუ საქართველო ინიციატვას გამოიჩენს.
რწმუნებულობის ქალაქი.
 ადრე-ბეიჯანის დიპლომატიურმა წარმომადგენლმა საქართველოს მთავრობასთან ფარის ბეკ ვეტილოვმა რწმუნებულობის ქალაქი გადასცა საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრს.
საგარეო საქმეთა მინისტრმა შემდეგი წერილი მიიღო იტალიის სამოქალაქო მისიის მეთაურისაგან:
 „მისი, რომლის თავმჯდომარეთაც მაქვს პატივი ვეყო, მხურვალე მადლობას სწირავს საქართველოს მთავრობას, მისიის განკარგულებაში ფოთიდან ტფილისამდე საგანგებო მატარებელს დათმობისათვის. მატარებელი იმდენათ კარგათ იყო მოწყობილი, რომ მას შეეძლო მხოლოდთ კაყოფალების გრძობის გამოყვევა, რაგორც პირადათ ჩემი ისე მისის წივრთა.
 საქართველოს მთავრობის და მისი მოსამსახურეთა მხურველობა და განსაკუთრებული თავგანთობა მისი მაჩვენებელია, თუ რად აღფრთოვანებულ სიმპტებისა და სტუმართ-მოყვარეობას იჩენს ჩვენდამი თქვენი მთავრობა და ქართველი ხალხი. მიიღეთ, თქვენო აღმატებულებად, ჩემი მადლობა და ღრმა პატივისცემის გრძობა.“
 იტალიის სამოქალაქო მისიის მეთაური ამიერკავკასიაში კანტი.
იტალიის სამოქალაქო მისიის რწმუნების ქალაქი.
 საგარეო საქმეთა მინისტრმა მიიღო იტალიის სამოქალაქო მისიის შემდეგი რწმუნების ქალაქი:
 „მის აღმატებულებას საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარეს.
 მათ უდადესობის, იტალიის მეფის მთავრობა, რომელსაც სურს უფრო მეტათ გამოგაროს დამოკიდებულება იტალიის და საქართველოს რესპუბლიკის შორის, ავალებს მის აღმატებულებას, სენატორ ეტმორე კონტის დაჯალდოვებულს ჯვრით და მეფის კვირგონის უშაღლეს ხარისხის ორდენით, გამოგზავნოს საქართველოში და შეისწავლოს ყველგეკონომიური საკითხები, რომლებიც აინტერესებს ორივე ქვეყანას.
 მის აღმატებულებას სენატორ კონტის აქვს სრული ნიშნა იტალიის სამეფო მთავრობისა და ამიტომ ვთხოვთ თქვენს აღმატებულებას სრულთა ნიშნით მოგიკიდოს ყველა მის განცხადებებს, რაც იქნება იტალიის მთავრობის სახელათ და აღმოუჩინოს ყოველი დახმარება მისი მისიის ნყოფიერა შესრულებისათვის. რომი, მ თებერვალი 1920 წ.
 იტალიის მინისტრთა საბჭის თავმჯდომარე (ხელმოწერულია) ნიტტი.“

